

**Голос совісті, що заговорив до вселенської спільноти:
Папа Лев XIV проголосив Джона Генрі Ньюмена Учителем Церкви**

Ще наприкінці липня 2025 року в Римі було оголошено рішення, яке стало знаковою інтелектуально-богословською подією понтифікату Папи Лева XIV. Під час аудієнції у Ватикані Лев XIV затвердив рішення про надання святому кардиналові Джону Генрі Ньюмену титулу Учителя Вселенської Церкви. Відповідне оголошення стало результатом багаторічної праці Дикастерію у справах канонізацій і було схвалене на пленарному засіданні кардиналів та єпископів, яке дійшло одностайного позитивного висновку щодо богословської спадщини англійського мислителя. Рішення папи було ухвалене після доповіді префекта Дикастерію кардинала Марчелло Семераро, який представив аргументацію щодо доктринальної ваги Ньюмена для сучасної Церкви.

Ця подія має не лише церковно-канонічний, але й виразний символічний вимір. Йдеться про визнання Учителем Церкви постаті, яка сформувалася на межі двох суттєво відмінних світів – англіканського і католицького, модерного і патристичного, академічного і духовного. У контексті сучасних викликів, пов'язаних із кризою авторитету, релятивізацією істини та напруженими пошуками єдності між християнами, жест Папи Лева XIV набуває особливої промовистості.

Титул Учителя Церкви належить до найвищих форм офіційного визнання, якими Католицька церква вшанує богословську спадщину святого. Йдеться не про почесне звання в академічному сенсі й не про канонізацію ідей як таких, а про церковне засвідчення того, що вчення конкретної особи стало тривалим орієнтиром для віри, мислення і життя церкви в різні історичні епохи. В історії Католицької церкви цей титул отримали лише кілька десятків осіб – сам Ньюмен став 38-м. Поміж них – постаті, що сформували саму мову християнського богослов'я: блаженний Августин і Амвросій Медіоланський, Григорій Великий та Єронім Стридонський, Тома Аквінський і Бонавентура, Тереза Авільська і Катерина Сієнська. До цієї ж когорти належать східні Отці Церкви, які жили ще до розколу

між Сходом і Заходом, а також кілька богословів пізнішої доби, чії тексти виявилися напрочуд пророчими для сучасності. Саме до таких імен тепер офіційно додається ім'я кардинала Джона Генрі Ньюмена – богослова XIX століття, який не належав до «золотої доби» патристики і не був систематиком у класичному схоластичному сенсі, але зумів запропонувати церкві новий спосіб мислення про розвиток доктрини, сумління і віру в умовах модерності.

Рішення внести ім'я Ньюмена до цього вузького кола видатних богословів християнства продиктоване передусім унікальним поєднанням у його спадщині інтелектуальної строгості та екзистенційної чесності. Його тексти не виникали як абстрактні трактати, відірвані від життя, а народжувалися з особистої духовної боротьби, тривалого пошуку істини і готовності приймати наслідки цього пошуку. Саме тому його вчення про розвиток християнської доктрини, про гідність сумління, про співвідношення віри й розуму, а також про роль традиції в історії церкви виявилися не лише теоретично значущими, а й практично необхідними для богословського саморозуміння церкви Нового часу.

Причини цього акту мають також виразний еклезіологічний вимір. Проголошуючи Ньюмена Учителем Церкви, Католицька церква фактично визнає, що модерність не є для християнства зовнішнім ворогом, а полем відповідального богословського вивчення. Ньюмен став одним із перших, хто показав, що вірність традиції не означає застигlosti, а розвиток не є зрадою первісної істини. Його мислення стало містком між патристичною спадщиною та інтелектуальними викликами XIX–XX століть, підготувавши ґрунт для багатьох інтуїцій Другого Ватиканського собору.

Постать Джона Генрі Ньюмена виростає з драматичного й водночас надзвичайно плідного контексту британського християнства XIX століття, коли питання віри, традиції та церковної ідентичності поставали з новою гостротою. Народжений у Лондоні на початку 1801 року, він формувався в англіканському середовищі й рано виявив виняткові інтелектуальні здібності. Навчання та подальша діяльність в Оксфордському університеті зробили його однією з найяскравіших постатей академічного й духовного життя Англії. Як священник Англіканської церкви та проповідник університетського храму Святої Марії, Ньюмен здобув широку популярність завдяки своїм проповідям, які поєднували глибоку духовність із проникливим аналізом людської совісті.

Саме в Оксфорді він став одним із провідних натхненників так званого **Оксфордського руху** – течії інтелектуального і духовного спрямування, що прагнула повернути англіканству усвідомлення його апостольських коренів і зв'язку з неподіленою Церквою перших століть. Цей період був для Ньюмена часом напружених богословських пошуків, що поступово привели його до усвідомлення внутрішньої непослідовності англіканської еклезіології. Поглиблене вивчення Отців Церкви, історії догматів і життя ранньохристиянських спільнот змусило його дедалі критичніше переосмислювати власну церковну приналежність. Кульмінацією цього шляху стало його рішення у 1845 році приєднатися до Католицької церкви – крок, який мав для нього не лише духовні, а й серйозні соціальні та особисті наслідки. Ньюмен свідомо прийняв втрату академічного впливу, суспільного становища і дружніх зв'язків, розуміючи навернення не як зміну конфесійної належності, а як акт послуху істині, пізнаній у глибині сумління. Саме цю подію він згодом опише як тихе й остаточне входження «в гавань після бурхливого моря».

Заслуги Ньюмена перед Католицькою церквою полягають не лише в його інституційних ініціативах, а насамперед у богословській спадщині. Його роздуми про розвиток доктрини, природу віри, акт згоди розуму та роль сумління стали відповіддю на виклики секуляризованої культури, яка дедалі більше відривала віру від раціонального мислення. Ньюмен показав, що християнська віра не суперечить розумові, але виходить за межі суто логічних схем, апелюючи до цілісної людської особистості.

Шлях до проголошення Джона Генрі Ньюмена Учителем Церкви був тривалим і ретельно виваженим, адже Католицька церква традиційно підходить до таких рішень з особливою обережністю. Цьому передувало поступове, але послідовне церковне розпізнавання не лише особистої святості Ньюмена, а й значення його богословської спадщини для спільноти вірних.

Першим важливим етапом цього шляху стала його беатифікація, звершена Папою Бенедиктом XVI у 2010 році під час візиту до Великої Британії. У своєму слові Бенедикт XVI наголосив на внутрішній єдності життя Ньюмена, де інтелектуальна чесність ніколи не відокремлювалася від пастирської турботи й глибокого молитовного життя. Канонізація Ньюмена у 2019 році за понтифікату Папи

Франциска стала наступним, вирішальним кроком. Вона остаточно вписала його постать у літургійне та духовне життя церкви, відкривши ширший доступ до його спадщини для всього католицького світу.

Після канонізації розпочалася спеціальна робота, пов'язана з можливим наданням титулу Учителя Церкви. Дикастерій у справах канонізацій ініціював глибоке вивчення корпусу текстів Ньюмена, їхнього богословського впливу та рецепції в різних культурних і церковних контекстах. Комісія аналізувала не лише зміст його праць, а й те, як вони фактично формували мислення цілих поколінь богословів, пастирів і мирян. Позитивний висновок комісії був винесений на розгляд пленарного засідання кардиналів та єпископів, які одностайно підтримали ідею надання Ньюмену титулу Учителя Церкви. Остаточне рішення належало папі. Схвалення Папою Левом XIV цього висновку стало завершальним акордом процесу, що тривав десятиліттями.

Сам акт проголошення Джона Генрі Ньюмена Учителем Церкви відбувся в урочистій і водночас глибоко символічній атмосфері, яка підкреслила не лише значущість події, а й її духовний сенс для всієї Католицької церкви. 1 листопада 2025 року, в день урочистості Всіх святих, Папа Лев XIV очолив месу на площі Святого Петра у Ватикані, яка стала кульмінацією Ювілею освіти. Саме на початку цього богослужіння, у присутності численних кардиналів, єпископів, представників чернечих спільнот, академічних середовищ і паломників з різних країн світу, папа урочисто проголосив святого кардинала Джона Генрі Ньюмена Учителем Вселенської Церкви.

Вибір дати і контексту не був випадковим. У день, коли Церква споглядає повноту спільноти святих, постать Ньюмена була представлена як жива ланка між святістю особистого життя і служінням розуму. Проголошення прозвучало як церковне свідчення того, що шлях інтелектуального пошуку, коли він пройнятий смиренням і вірністю істині, може бути шляхом до святості. Лев XIV, звертаючись до вірних, наголосив на культурній та духовній величі Ньюмена, назвавши його постаттю, здатною надихати нові покоління, серця яких «спрагли нескінченності» і готові долати труднощі на шляху пізнання та віри.

Знаковим елементом церемонії стала присутність офіційної делегації Англіканської спільноти, що додало події екуменічного виміру. Для багатьох це стало

нагадуванням про особистий шлях самого Ньюмена, який пройшов від англіканства до католицизму не через полеміку, а через сумлінний пошук істини. Слова папи про надію на християнську єдність, висловлені цього дня, прозвучали як продовження внутрішньої логіки життя нового Учителя Церкви.

Включення імені Ньюмена до кола Учителів Церкви означає, що його спосіб мислення визнається нормативним орієнтиром для католицької свідомості. Йдеться не про механічне запозичення його формул чи аргументів, а про прийняття внутрішньої логіки його богослов'я, в центрі якої стоїть пошук істини як моральний обов'язок і духовне покликання. У цьому сенсі Ньюмен постає як Учитель не лише для богословів, а для всієї церковної спільноти, покликаної жити вірою в умовах складного і мінливого світу.

Для сучасної Католицької церкви цей крок має стратегічне значення. Він окреслює модель взаємодії з культурою, що не зводиться ні до оборонної замкненості, ні до беззастережної адаптації. Ньюмен показує можливість третього шляху – уважного слухання часу при збереженні внутрішньої цілісності віри. Саме така перспектива робить його спадщину особливо актуальною в добу інтелектуальних і духовних зламів.